

Christina Mattsson identifierar nitton visor som tryckts i Wings officin varav fem är att betrakta som "förstaupplagor". Det är således ingen stor produktion, men bevarandegraden är ofta låg i denna sorts brukslitteratur, som inte sällan uteslöts ur tryckarnas pliktleveranser och ofta vanvårdades och spolierades i de fall så ändå skedde. Trots bevarandeproblematiken drar Mattsson slutsatsen att Wings produktion av sällskapsvisor inskränkte sig till blott ett par år. Hon spekulerar i att det kan ha rört sig om en form av beställningstryck från kammarherren Arent Gustaf Silfversparre, som också var fadder till Wings son och efterträdare. Indiciekedjan är lös och andra förklaringar kan finnas.

Till omfånget är boken inte mycket längre än en fylligare artikel i *Svenskt biografiskt lexikon*. Petter Winge hade dock knappast sådan ryktbarhet att han kommer att föräras uppmärksamhet i det sammanhanget. Desto bättre då att Christina Mattsson tecknat hans minne på detta sätt och bidragit till att fullständiga vår kunskap om svenska boktryckare från handtryckpressens tidevarv. Boken har gott om illustrationer och avslutas med en katalog över dryckesvisor i skillingtryck hos Petter Winge.

Lunds universitet

JONAS NORDIN

Marianne Molander Beyer, *Till eftervärlden: Clas Julius Ekeblad 1742–1808: Brev, dagböcker och reseskildringar berättar* (Appell förlag 2022). 184 s.

Clas Julius Ekeblad (1742–1808) är en av 1700-talets kända dagboksskrivare. Han föddes in i makteliten (fadern Clas Ekeblad var hattpolitiker och kanslipresident, modern Eva De la Gardie var den första kvinnan att väljas in i Vetenskapsakademien). Han var också nära vän med hertig Karl (senare Karl XIII). Även om hans dagbok och stora brevväxling är välkänd och har använts av flera historiker finns endast en bråkdel publicerad. Att stora delar av såväl dagbok som brevväxlingar har skrivits på franska kan ha medfört att hans omfattande produktion inte används av senare forskning på det sätt den förtjänar.

Nu har emellertid Marianne Molander Beyer, docent i franska och forskare med svensk-franska relationer på 1700-talet som specialitet, tagit tag i Clas Julius Ekeblads dagbok. "Äntligen!", vill man gärna utropa. Clas Julius Ekeblad levde under en spännande tid och umgicks i de högsta kretsarna. Han var med där det hände när det hände, så att säga. I synnerhet gäller det "Journal öfver 1792 år riksdag", en del av dagboken som inte använts av tidigare forskning. Kanske är det titeln som avskräckt; det visar sig dock

att volymen innehåller betydligt mer än en redogörelse av riksdagen. Där finns en beskrivning av Gustav III:s död och ingående skildringar av kretsen närmast kungen.

Bokens disposition är upplagd så att dagboken (eller snarare dagböckerna) presenteras först i ett antal kapitel på så sätt att författaren återberättar vad som står i dagboken. Personer och företeelser förklaras och händelserna sätts in i sitt historiska sammanhang. Boken avslutas med att Clas Julius Ekeblads dagbok från en resa i Västsverige från 1762 återges i sin helhet.

Det finns också en kortfattad men gedigen genomgång och diskussion om 1700-talets dagboks- och brevskrivande. Titeln – *Till eftervärlden* – anspelar på att Clas Julius Ekeblad själv såg sig skriva för eftervärlden. Även om 1700-talets dagböcker och brev innehåller privata reflektioner, var dessa offentliga på ett sätt som snarare påminner om dagens bloggande än om den privata sfär vi ofta förknippar dagboken med.

Större delen av boken består alltså av att Clas Julius dagbok återberättas och jag ska erkänna att jag känner en del skepsis mot det här sättet att använda dagböcker. Visst finns det gott om citat, men som läsare kan jag ändå inte möta individen bakom dagboken direkt, utan dennes beskrivningar och reflektioner filtreras genom en annan person. Här ska ingen skugga falla över Marianne Molander Beyer, som presenterar dagboken på ett mycket elegant och trivsamt sätt. Kanske är det snarare det populära formatet som ligger bakom. Bokens syfte är att ”bidra till en fördjupad förståelse av den gustavianska epoken samt ge en inblick i en reflekterande, ung ädlings uppfostran, känslor och tankar på 1700-talet liksom glimtar från hans innehållsrika liv” (s. 12). Gott så. Om det krävs en omskrivning för att nå ut till en oinsatt publik är jag den första att förespråka detta.

Den avslutande delen, där *Resedagbok från Clas Julius Ekeblads bildningsresa i Västsverige 1762* publiceras i sin helhet, vill jag däremot höja till skyarna. Här möter vi Clas Julius Ekeblad direkt och får färdas med honom som ciceron genom 1700-talets Göteborg. Hans reflektioner kring de handelsfamiljer han möter och umgås med i staden ger en spännande interiör av de rika köpmanshusen. Marianne Molander Beyers utförliga kommentarer bidrar till att göra den här delen till både en fascinerande ögonblicksbild av Göteborg och en intressant historiebok. De omfattande kommentarerna imponerar och tyder på ett gediget arbete lagts ner på att ta fram all information.

Språket är ledigt och lättillgängligt, vilket sannolikt är en fördel med att dagboken har översatts. En transkribering av en dagbok på svenska skulle med nödvändighet bli textnära och därmed späckad av ålderdomliga ord och uttryck som skulle göra den svårgenomtränglig för en modern publik. En översättning kan däremot få en modernare språkdräkt.

Jag skulle verkligen önska att fler förlag antog utmaningen att ge ut svenskt källmaterial! I synnerhet sådant som – liksom Clas Julius Ekeblads dagböcker – är skrivet på andra språk än svenska. Precis som Marianne Molander Beyer påpekar i boken är vi i Sverige lyckligt lottade med stora mängder brev, dagböcker, juridiska och politiska handlingar med mera i arkiven. Många av dessa källor är dock författade på till exempel franska, tyska eller latin och därmed svårtillgängliga för flertalet svenskar. Att översätta och ge ut dem i omsorgsfullt och kunnigt kommenterade utgåvor skulle tillgängliggöra dem betydligt bättre än det brukliga, det vill säga att de scannas in och läggs ut på olika digitala plattformar.

Till eftervärlden är en trivsamt liten bok där framför allt den sista delen, resedagboken, är synnerligen intressant. Hatten av för Marianne Molander Beyers fina översättningar och utförliga kommentarer. Det är också en mycket vacker bok, i ett elegant format.

Skara

BRITA PLANCK

Lars Ericson Wolke, *Svenskar i krig för Danmark: 1848–1864* (Lund: Historiska Media 2022). 356 s.

Åren 1848–1850 och 1864 utkämpade Danmark två krig mot en koalition av tyska stater för att behålla kontrollen över hertigdömena Slesvig och Holstein. Även om Danmark gick segrande ur det första kriget slutade det hela dock med att landområdena förlorades och att de sedermera kom att ingå i det nya enade Tyskland. Under båda krigen skapades det en stark opinion i både Norge och Sverige för att stödja den danska krigsinsatsen och många frivilliga soldater anslöt sig till den danska krigsmakten. Frivilliginsatserna, som inte har tilldragit sig forskningens intresse, kan ses som ett konkret uttryck för idén om skandinavisk enighet som odlades i mitten av 1800-talet. Det är dessa frivilliga som Lars Ericson Wolke, professor emeritus vid Försvarshögskolan, fokuserar på i denna populärhistoriska bok. Boken handlar dock lika mycket om den bredare politiska kontexten i mitten av 1800-talet, som exempelvis den komplicerade situationen i hertigdömena, framväxten av skandinavismen, Danmarks och Sveriges utrikespolitiska överväganden och den militärteknologiska utvecklingen där bland annat övergången från segel till ånga spelade en viktig roll.

Det är onekligen en intressant period som Ericson Wolke behandlar. I tidigare forskning har den främst betraktats som skandinavismens uppgång och fall samt en tid då den svenska kungamakten försökte föra en egen ut-